

Urszula Kołodziejczyk

**KRAJOWE i MIĘDZYNARODOWE PROBLEMY
ZAGOSPODAROWANIA DORZECZA ODRY**

**NATIONAL AND INTERNATIONAL PROBLEMS
MANAGEMENT OF THE Odra-RIVER BASIN**

Politechnika Zielonogórska; Zakład Odnowy Środowiska
Technical University of Zielona Góra; Department of Environment Restoration

Streszczenie

Odra od najdawniejszych czasów znajduje się w centrum zainteresowania społeczności: jako źródło wody, energii, środek transportu czy stanowisko ekologiczne. Duże zainteresowanie problemami zagospodarowania Odry nastąpiło po katastrofalnej powodzi w 1997 r. Powstało wówczas szereg inicjatyw krajowych i międzynarodowych, popartych środkami finansowymi Polski oraz Banku Światowego, Unii Europejskiej, Kanady, Holandii, Danii, Niemiec, Czech i in., a wśród nich kompleksowy, polski „Program dla Odry – 2006”. Realizacja tego programu jest szansą dla rzeki i nieodłącznie związanej z nią człowieka.

Summary

Oder from oldest times is found in center of man's interest: as source of water and energy, center of transportation, natural environment. Considerable animation in catchment's management of Oder-river was noted after catastrophic flood in 1997. Then came into being a row of national and international initiatives, financial supported by Poland, World Bank, European Union, Canada, Holland, Denmark, German, Czech Republic and other, with polish „Program for Oder - 2006”. Realization of this program is chance for the river and man inseparable connected with it.

Rzeka Odra ma długość 854,4 km i jest drugą co do długości, ale pierwszą zagospodarowaną rzeką Polski [Mikulski,1963]. Jej historyczne nazwy, jak np. Odora, Odera, Oddera, używane m.in. przez Galla Anonima i Jana Długosza [Kolago i in.,1972] świadczą o dużym zainteresowaniu rzeką od najdawniejszych czasów; w pierwszej kolejności – jako źródłem wody, a następnie – z powodu korzyści gospodarczych i zagrożeń powodziowych.

kooperacja w ramach Polsko - Holenderskiego Komitetu Współpracy, który steruje pracami w zakresie systemów ochrony przeciwpowodziowej oraz rozwoju żeglugi śródlądowej. Ogniwem działań międzynarodowych jest Duńska Agencja Ochrony Środowiska, która sfinansowała transfer technologii dotyczących prognozowania i zarządzania powodzią (program MIKE II). Ochroną ekosystemów doliny Odry od wielu lat zajmuje się Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody (IUCN- The World Conservation Union). Uruchomiono program ISPA, który jest finansowym motorem ekologicznych poczynań. Działają również krajowe fundusze ochrony środowiska i mnożą się kolejne programy ekologiczne, np.: EKONET, NATURA 2000 i in.

W ostatnim czasie pojawił się „Atlas obszarów zalewowych Odry”, który został opracowany przez światowy fundusz na rzecz przyrody - World Wild Fond (WWF). Prace nad atlasem trwały dwa lata i były prowadzone jednocześnie we wszystkich nadodrzańskich państwach. Przygotowanie tej bezprecedensowej – zdaniem ekologów - publikacji kosztowało milion złotych. W wydawnictwie znalazły się 52 unikalne mapy terenów zalewowych Odry, a także opis specyficznych dla nich środowisk przyrodniczych, w tym lasów łęgowych i łąk. Autorzy opracowania chcą traktować Odrę jako jeden wielki korytarz ekologiczny, który powinien zostać włączony do projektu NATURA 2000 i stanowić w całości obszar chroniony Unii Europejskiej. Ich zdaniem - wielkie przedsięwzięcia regulacyjne, jakie zostały przewidziane w „Programie dla Odry - 2006”, zagrażają obszarom przyrodniczym, wymagającym bezwzględnej ochrony. Z kolei autorzy „Programu dla Odry - 2006” twierdzą, że Odra wymaga fachowych działań inżynierskich, wyznaczonych w drodze dyskusji i kompromisu zawartego pomiędzy hydrotechnikami i przyrodnikami. Nie można bowiem zamienić korytarza nadodrzańskiego w jeden wielki rezerwat. Musi znaleźć się tutaj miejsce dla ekologii, ale nie mniej ważne są problemy gospodarczego wykorzystania Odry, a także retencji wód i ochrony przeciwpowodziowej.

Rzeczywistość Odry kształtuje polityka państwa w zakresie zagospodarowania przestrzennego, w tym także przyjęta przez rząd „Koncepcja Polityki Zagospodarowania Przestrzennego Kraju”, gdzie Odra – ze względu na znaczenie strategiczne - została potraktowana w sposób szczególny. Zagospodarowanie dorzecza Odry, stanowiącego 35% powierzchni kraju, zostało tutaj zaprojektowane kompleksowo, po uwzględnieniu kilku czynników: osadniczego, transportowego, infrastruktury technicznej, gospodarki wodnej i ochrony środowiska [S.Dendewicz i in.,2000].

Odra ma bardzo bogatą bibliografię. Była i jest nadal przedmiotem badań wielu dziedzin nauki. Szereg rozwiązań zostało już zrealizowanych. Jednak przyszłość Odry zależy od skuteczności dalszych rozwiązań, które będą poparte bazą finansową oraz konsekwencją w działaniu i cierpliwością w oczekiwaniu na efekty końcowe.

Regionalną politykę kształtują obecnie samorządy wojewódzkie oraz gminne i to one właśnie powinny dążyć do zapewnienia Odrze właściwego miejsca w gospodarce. W tym zakresie konieczna jest współpraca nadodrzańskich gmin, województw oraz państw. Pogodzenie sprzeczności wynikających z zapewnienia niezbędnej przestrzeni dla Odry (w tym terenów zalewowych i retencyjnych) oraz rozwoju gospodarczego nadodrzańskich gmin, a także ochrony środowiska przyrodniczego - jest sprawą niezwykle skomplikowaną. Jesteśmy tylko jednymi z licznych użytkowników dolin rzecznych. Dlatego też musimy znaleźć w nich właściwe miejsce. Należy jednak mieć

nadzieję, że wszystkie liczne wysiłki, podjęte w tym celu w ostatnich latach, zakończą się sukcesem i Odra zostanie właściwie zagospodarowana.

LITERATURA:

- [1] DENDEWICZ S. [red]: *Materiały z konferencji : Zagospodarowanie przestrzenne pasma Odry*. Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne we Wrocławiu (2000)
- [2] JANKOWSKI W., ŚWIERKOSZ K.: *Korytarz ekologiczny doliny Odry*. Fundacja IUCN Poland. Warszawa (1995)
- [3] KOLAGO C., Mojski J., Rezak B., Różycki M.: *Przewodnik geologiczno-krajoznawczy – Odra od źródeł do Bałtyku*. Wyd. Geol. Warszawa (1972)
- [4] KOŁODZIEJCZYK U.: *Wykorzystanie zasobów wodnych dorzecza Odry*. Wyd. PTPNoZ Natura. Zielona Góra (2000)
- [5] KOŁODZIEJCZYK U.: *Charakterystyka fizjograficzna i hydrologiczna rzeki Odry*. Wyd. PTPNoZ Natura. Zielona Góra (2000)
- [6] MIKULSKI Z.: *Zarys hydrografii Polski*. PWN, Warszawa (1963)
- [7] MINISTER - Członek Rady Ministrów, Pełnomocnik Rządu d/s Usuwania skutków Powodzi: *Strategia modernizacji Odrzańskiego Systemu Wodnego – Program Odra 2006*. Wrocław (1998)
- [8] NALBERCZYŃSKI A.: *Współpraca regionalna i międzynarodowa w ochronie przed powodzią w dorzeczu Odry. Materiały I Międzynarodowej Konferencji „Ochrona i rekultywacja terenów dorzecza Odry – Sytuacja po powodzi 1997 r.”* Zielona Góra, 15-16.09.1998
- [9] NALBERCZYŃSKI A.: *Generalna strategia ochrony przed powodzią dorzecza górnej i środkowej Odry po wielkiej powodzi lipcowej 1997r.* Gospodarka Wodna nr 12 (1999)
- [10] STAŚKO S. [red]: *System wodny Odry i instytucje jej dorzecza*. IMS Sp. z o.o. Wrocław (1999)
- [11] ZIELIŃSKI J. [red]: *System monitoringu i osłony kraju*. IMGW Warszawa (1999)